

STIKLA GLEZNECĪBA LATVIJAS DEKORATĪVAJĀ MĀKSLĀ 20. GS 2. PUSĒ, ATTĪSTĪBAS TENDENCES MŪSDIENĀS

Stained glass painting during the second half of the 20th century in Latvia, its tendency development in nowadays

Vineta Groza

Latvijas Mākslas akadēmija, Kalpaka bulvāris 13, Rīga, e-pasts: vineta.groza@lma.lv

Abstract. *Stained glass painting during the second half of the 20th century in Latvia, its tendency development in nowadays.*

The stained glass panel ranks among the most interesting fields of monumental decorative art. In Soviet glass art history Latvian stained glass artists occupy the foremost places in this technique.

The classical stained glass technique was combined with painting and sandblasting elements, which were incorporated into geometric monumental compositions. Latvian stained glass artists still followed classical stained glass traditions. The use of painting on glass declined. The dynamism of the composition was achieved through lead calm line rhythms. The other innovation in Latvian stained glass was introduced by many glass artists who used float glass in their stained glass panels in the middle of the 1960s.

The first Latvian stained glass exhibition was held in 1971 and represented new glass technical perfection and creative imagination with the works of Latvian stained glass artists.

In various publications, books, magazines and newspapers in Latvia, statements may be found on the theory of arts and significance of decorative art. In this area, surveys on development of glass painting in Latvia have been made by T. Grasis and I. Audere. Area of stained glass painting has not been sufficiently explored and systemized.

The purpose and the task of this paper shall be preparing of a historical review on trends in the development of stained glass painting in the area of decorative arts in Latvia during the second half of 20th century and nowadays. Analysis of visual expression of the stained glass from the perspective of monumental painting. To explore contribution and significance of stained glass artists of the enterprise Māksla (1945) in the development of the area of stained glass painting. To assess tuition methods in the Department of Glass Arts of the Art Academy in the context of development of the Latvian decorative arts (stained glass painting).

Methods of the paper are cultural, comparative and structural. The outcomes of the paper actualize significance of the glass painting from the perspective of modern arts.

Keywords: *art Academy of Latvia, applied art, architecture, Bachelor program, 20th century, glass artists, glass painting, monumental decorative art, Latvia, Soviet Union, socialist realism, stained glass, stained panels,*

Stikls ir materiāls, kura īpašības ir ļoti daudzveidīgas. Tas var būt caurspīdīgs, apgleznots, gaismu necaurļaidīgs, neierobežoti dažādi faktūrēts, liekts un formēts, kā arī izgatavots neskaitāmas toņu niansēs. Meistarīgi veidots, tas paver plašu iespēju spektru gan utilitāru, gan funkcionālu priekšmetu ražošanai. To var redzēt arī objektos un telpiskās struktūrās radītos mūsdienīgos nefunkcionālos irracionālos, atraktīvi veidotos izstāžu darbos. Mūsdienās attīstoties tehnoloģijām stikls ir drošs un konstruktīvi stabils, rūdīts materiāls, lai to varētu izmantot lielos laukumos - starpsienām, aizslietņiem, kā arī arhitektūras detaļām.

Stikls rada telpiskuma sajūtu, kalpojot kā konstrukcijas elements interjeros. Tiek izmantoti krāsaini stikla bloku paneļi, rūdītas un laminētas stikla plāksnes, kas apdrukātas sietspiedes tehnikā. Tiek izmantots arī zema atstarojuma stikls, kurš kalpo lielu stikla logu un sienu laukumu izveidē (stiklam ir speciāls izolējošs pārklājums, gaismu, bet ne siltumu, caurlaidošs). Tas kalpo lielu stikla ārsienu konstrukcijām.

Lai gan stiklojums bijis pazīstams jau senajiem romiešiem, ilgu laiku stikliniekiem neizdevās izgatavot pietiekami lielus un caurspīdīgus stiklus. Līdz pat 18. gadsimtam tika veidoti sīkrūšu logi ar svina stiegrojumu dažādās ģeometriskās kompozīcijās, bija gan sižetiska rakstura vitrāžas (ar apgleznotiem stikla laukumiem) (skat.1.att.), kā arī vienkāršs logu rūšu ornamentāls risinājums. Šāda veida stiklojumu izmantoja gan baznīcas, gan laicīgu ēku logos. Sīkais rūšu dalījums apliecināja tā laika tehniskās iespējas, jo krāsnis nebija lielas

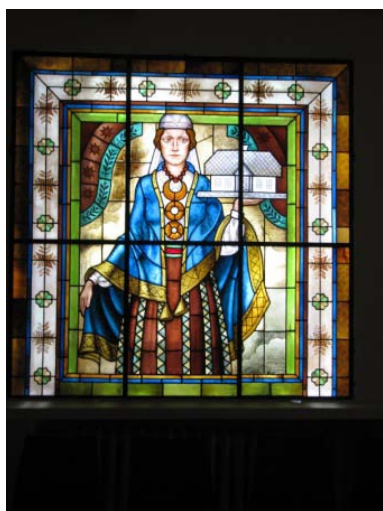
un stikls tika izgatavots neliela izmēra. Attīstoties stikla rūpniecībai, stikla rūšu izmērs kopš 18. gadsimta sākuma palielinās, bet svina stiegrojumu sāk nomainīt koku spraišļojums (Dirveiks, 1995: 80). Kopš Rīgas Mazās ģildes stiklinieku un spoguļu izgatavotāju cunftes dibināšanas Rīgā 1541. gadā līdz pat 20. gs pirmajai pusei stiklinieku darbnīcas, kurās izgatavoja arī vitrāžas, bija vācu meistarū pārziņā. Vitrāžas izgatavošana vienmēr bijusi saistīta ar stikla rūpniecību nevis mājas amatniecību. (Audere, 2004: 17).

1. attēls. Roterdamas Erasms

Vairākās Eiropas lielpilsētās 18. gs. beigās un 19. gs. sākumā bija jau nodibinātas Mākslas akadēmijas, bet Rīgā līdz pat 19. gs. septiņdesmitajiem gadiem nebija oficiālu mākslas mācību iestāžu.

Nozīmīgākās skolas bija Rīgas (vācu) amatnieku biedrības Amatnieku skola, (dibināta 1872. gadā.) Ē. Junga-Štilinga privātā zīmēšanas un gleznošanas skola (dibināta 1879. gadā), kuru 1904. gadā pārņēma Rīgas pilsētas dome un uz tās bāzes izveidoja četrgadīgu pilsētas mākslas skolu. No 1895. gada darbojās arī V. Blūma mākslas privātskola, kur galvenais pedagogs bija Pēterburgas Mākslas akadēmijas absolvents, gleznotājs Venjamins Blūms. Skolas mērķis bija sniegt audzēkņiem vidējo māksliniecisko izglītību, bet spēcīgākajiem arī priekšzināšanas, lai stātos Pēterburgas Mākslas akadēmijā. Skola pastāvēja līdz 1917. gadam, tajā ir mācījušies K. Zemdegis, A. Cīrulis (skat. 2.,3. att.), J. Jaunsudrabiņš, A. Kronenbergs, V. Matveijs, A. Štrāls. Pārsvārā Latvijas mākslinieki izglītību ieguva Pēterburgā – Mākslas akadēmijā un Štiglica Centrālajā tehniskās zīmēšanas skolā.

2.attēls. A. Cīrulis Celtniecība

3.attēls. A. Cīrulis Tirdzniecība

Līdz pat 20. gadsimta pirmajai pusei stiklinieku darbnīcas, kurās izgatavoja arī vitrāžas, bija vācu mākslinieku un meistaruru pārziņā.

1891. gadā E. Tode (1858 – 1932) apmetās Rīgā, kur uzsāka pedagoga darbu Rīgas Vācu amatnieku biedrības amatniecības skolā (1891 – 1896), bet 1895. gadā atvēra Dekoratīvās un stikla glezniecības darbnīcu, kas īsā laikā kļuva par vienu no svarīgākajiem uzņēmumiem savā nozarē, ne tikai Rīgā un reģionālā kontekstā, bet arī Krievijas impērijā. E. Todes darbnīcā tika radītas sava laika nozīmīgākās vitrāžas Rīgas sabiedriskajām ēkām - Pētera baznīcai, Jāņa baznīcai, Vecajai Ģertrūdes baznīcai, Doma baznīcai. Pie E. Todes dažus gadus mācījies gleznotājs H. Grīnbergs (1888 – 1928) un vitrāžists V. Šķērstēns (1890 – 1940). 1909. gadā E. Tode savu vitrāžu darbnīcu likvidēja un pārcēlās uz dzīvi Minhenē, kur turpmākos mūža gadus veltīja vēstures studijām. Latvijas Mākslas akadēmija dibināta 1919. gadā un darboties sāka 1921. gadā. Monumentālās vitrāžas glezniecības skolas pamati tika veidoti balstoties uz glezniecības skolas principu ietekmi un likumu nosacījumu ievērošanu. Liela nozīme bija Latvijas Mākslas Akadēmijas glezniecības meistardarbnīcu devumam jauno vitrāžistu rokraksta izveidē.

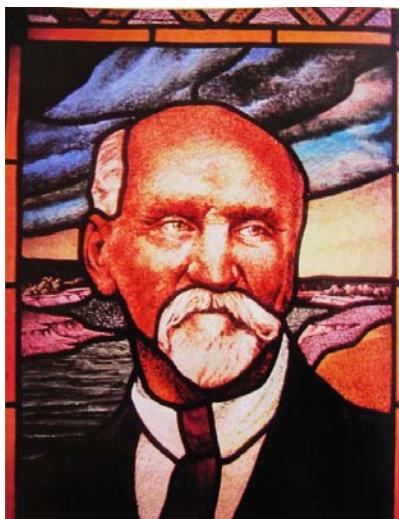
Trīsdesmitajos gados, kad Latvijā sāka atdzīvoties vitrāžas māksla, tajā strādāja vairāki spēcīgi gleznotāji, tādi kā K. Brencēns (1879-1951), kurš vitrāžas mākslu bija studējis Rietumeiropā – Francijā. Savukārt pie Brencēna ir mācījies S. Vidbergs (1890 - 1970) un A. Cīrulis (1883 - 1942), kurš tāpat kā N. Strunke (1894 - 1966), pētīja vitrāžas klasiskos meistardarbus Francijā un Itālijā. J. Šķērstēns (1890 - 1940) mācījās stikla amatu E. Todes darbnīcā. Savukārt A. Lilientāls (1886 - 1980) kļuva par meistaruru Kālerda darbnīcā. Tomēr, pēc Otrā pasaules kara vitrāžas nozarei Latvijā nebija lemts aiziet nebūtībā. Tās atdzimšanu veicināja vairāki priekšnoteikumi:

1. Latvijā palika vecmeistari K. Brencēns (skat. 4.att.), J. Bīne. K. Freimanis Rīgas Lietišķajā mākslas vidusskolā (1945. gadā) nodibina stikla mākslinieciskās apstrādes nodaļu. Respektējams pedagoģiskā darba ieguldījums ir K. Freimanim, kurš, strādādam ilgus gadus par RLMV pasniedzēju, veltīja daudzus gadus stikla matējuma tehnikas iespēju izpētei un pielietojumam.
 2. Amatnieki, tehniskie izpildītāji - latviešu meistari A. Lilientāls, A. Krieviņš un citi.
 3. Padomju varas pirmsākumos Krievijā īpaša nozīme tika piešķirta monumentālās mākslas propagandai, vitrāžu uzskatot par valstiski svarīgu nozari.
50. un 60. gados spēcīgi uzplauka viena no monumentālās glezniecības tehnikām – vitrāža. Lai sekmīgi izgatavotu vitrāžas, jābūt vismaz trim nosacījumiem;
1. Labam valsts ekonomiskajam stāvoklim un stabilai stikla ražošanai.
 2. Perspektīvām stikla tehnoloģiskajām iespējām, un pietiekošam izejvielu fondam un meistariem, kas mācētu šo arodu veikt.
 3. Jābūt pasūtītājam, kas ir ieinteresēts vitrāžu izgatavošanā ne tikai utilitāru apsvērumu dēļ, bet estētiskās vides radīšanā.

4. attēls. K. Brencēns Gailis sniegā

Sākot ar 1950. gadu Latvijā sākās lielu vitrāžas pasūtījumu izgatavošanas laiks – top pasūtījuma darbi dažādām PSRS pilsētām. Tas ir laiks, kad vitrāžu metus zīmē krievu mākslinieki, bet latviešu vitrāžisti darbojas vairāk kā izpildītāji. Tomēr latviešu mākslinieku veidotajās skicēs tiek saglabāta tradicionālās vitrāžas kompozīcijas izpratne. Lai projektus veiksmīgāk varētu izpildīt 1952. gadā pie kombināta: „Māksla” tiek nodibināta vitrāžu darbnīca. Mākslinieki, kas darbojās sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados ir izgatavojuši daudzas vitrāžas Maskavas metro staciju interjeriem, PSRS tautas saimniecības izstādes paviljonam, LPSR augstākās padomes ēkai. 1951. gadā tiek pasūtītas 32 milzīga izmēra vitrāžas (katra 3,75m²) Maskavas Novoslobotskas metro stacijai. Sākotnēji darbnīcu vada Ernests Veilands (1885 - 1963), kā vadošos mākslniekus piesaistot Jēkabu Bīni (skat. 5.att.) un Arnoldu Vilkinu (1904 - 1979), atsevišķu darbu veikšanai tiek pieaicināti Egons Cēsniņš, Ģirts Vilks, Voldemārs Vimba, Elerts Treilons. Tas ir laiks, kad latviešu mākslinieki ir tehniskie izpildītāji, metus darbiem zīmē krievu mākslinieki - V. Davidovs, P. Korins, N. Civčinskis u.c. Protams, ka šie pasūtījumi ietekmēja gan Latvijas vitrāžas attīstību, gan katra atsevišķa vitrāžista daiļradi. Lielo pasūtījumu realizēšanas pamatā bija kolektīvs darbs, tādēļ katra mākslinieka radošās personības devums bija mazāk jūtams.

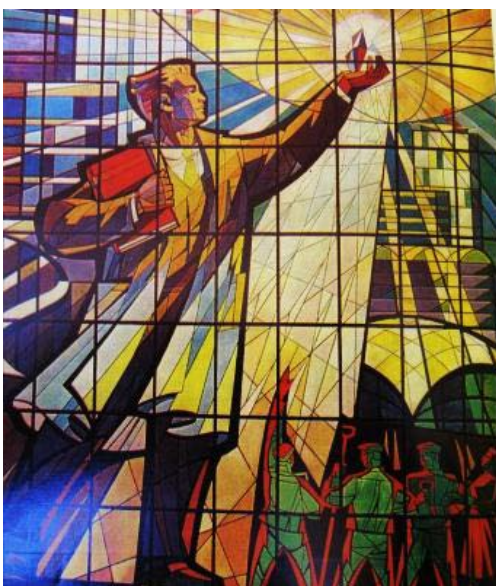

5. attēls. J. Bīne J. Raiņa portrets

Kombināts „Māksla” bija LPSR Mākslinieku savienības Mākslas fonda lietišķās mākslas kombināts (dibināts 1945. gadā uz apvienības „Latvijas daiļamatnieku kopdarbība” bāzes). Tajā darbojās ~ 700 mākslinieku un dažādu mākslas nozaru meistari. Kombināts

„Māksla” piedalījās starptautiskās izstādēs, slēdza līgumus par izstrādājumu un pasūtījumu izgatavošanu. Stikla cehā tika izgatavots vitrāžas stikls: kvalitatīvs, daudzkrāsains, ar daudzveidīgu un niansētu toņu paleti.

Par aktivitātēm nozarē liecina tas, ka 1963. gadā Mākslinieku Savienības dekoratīvās sekcijas ietvaros tiek nodibināta ”vitrāžistu” grupa. Vitrāžas nozarē aktīvi un radoši sāka strādāt tādi mākslinieki un gleznotāji kā K. Freimanis (1935. gadā beidzis J. Kugas dekoratīvās glezniecības meistarklasi). Nozīmīgi ir K. Freimaņa darbi „Lidosim kosmosa tālēs”, vitrāža „Dzimtene” (1964) Rostovā pie Donas, kā arī Sarātovas Valsts Stikla pētīšanas institūtam izgatavotā 11 m augstā fasādes vitrāža „Kristālatīru stiklu celtniecībai” (1966), tā ir figuratīva, monumentāla kompozīcija, kas pauž tā laika pozitīvā tēla attiecības ar nākotnes komunisma celtniecības vīzijas ideju, ļoti monumentāla un pārliecinoša (skat. 6.att.). „Metode ir īstenības, mākslinieciskās izziņas vēsturiski izveidojušos principu un paņēmieni kopums, kas paredz parādību atlasu un vispārinājumu, šo parādību vērtējumu noteikt no estētiska ideāla pozīcijām, kā arī individuālus tēla veidojuma principus un paņēmienus. Aplūkojot sociālistisko reālismu, kā mākslas metodi, jāuzsver arī tās organiskais tautiskums un partejiskums, dzīves izjūtas dialektiskais raksturs” (Lāce, 1988). Arī K. Freimaņa darbos šī mākslas metode organiski iekļāvās, taču paša mākslinieka attieksme palika ilustratīva. Padomju laika estētiskie uzskati pauž: „Forma” mākslas darbā ir tā iekšējā organizācija, struktūra, kuru veido, izmantojot noteiktam mākslas veidam specifiski raksturīgos materiālos attēlošanas līdzekļus un, kura atklāj, nostiprina un izteic saturu (Lāce 1988).

6. attēls. K. Freimanis Kristāltīru stiklu celtniecībai, 1966. gads

Vitrāžas nozarē ap piecdesmito gadu vidu intensīvi sāka strādāt gleznotājs Ģirts Vilks (1909 - 1983). Viņš ir darinājis vitrāžu Ķemeru sanatorijai („Indulis un Ārija”), Liepājas dzimtsarakstu nodaļas ēkai, kā arī izveidojis vitrāžu „Strēlnieki”, kas ar savu krāsainību un dinamiku ir viena no izcilākajiem piemēriem Latvijas vitrāžas mākslā (atrodas Latvijas Vēstures muzejā) (skat. 7.att.).

7. attēls. G. Vilks Strēlnieki, 1961. gads

Viens no talantīgākajiem vitrāžas māksliniekiem, kas strādāja vitrāžas nozarē, bija Tenis Grasis (1925 - 2001). Mācījies R. Sutas un L. Svempa studijā (1940 - 1943). Viņš strādāja gan monumentāli dekoratīvajā glezniecībā, stājglezniecībā, grāmatu grafikā, zīmēja plakātus, darinājis arī teātra dekorācijas un kostīmus. Kaut arī mākslinieks pārvaldīja daudzas tehnikas, viņš palika uzticīgs vitrāžas tehnikai (skat. 8.att.). Daudz eksperimentēja ar stiklu, polimēru sveķiem, pielietoja (1965. gadā) jaunu metodi – stikla kausēšanu un atliešanu metāliskās formās -, kuru izmantoja savās vitrāžu kompozīcijās. Tā tika izgatavota vitrāža „Galaktika” (1964. gads) Rīgas planetārijā, kurā stikls tika montēts uz cementa vairoga. Vitrāžu „Lielais Kristaps” un „Vīzija par partizāniem” kompozīcijas tektonikai tika izmantoti formas un reljefa ziņā dažādi stikla gabali, kas radīja glezniecisku noskaņu. Darbs „Cīņa beigusies”, kas ir triptiha „Latvijas vēsture” centrālā daļa, kuras novatorisms ir maksimāli caurspīdīgu vitrāžas stiklu izmantošana, darba risinājums ir pasvītroti lineārs. 1958. gadā viņam tika piešķirta vissavienības 2. godalga par LPSR paviljona dekoratīvo rotājumu PSRS Tautas saimniecības izstādē Maskavā. Mākslinieks ir daudz strādājis ar pasūtījuma darbiem, kas atrodas ārpus Latvijas robežām. Ilgus gadus T. Grasis ir veltījis pedagoģiskajam darbam, strādājot Latvijas Mākslas akadēmijā, būdams Lietišķi dekoratīvās mākslas katedras vadītājs (1975 - 1996).

8. attēls. T. Grasis Dežūrējošā aptieka, 1981. gads

Līdz ar vitrāžas darbnīcas nodibināšanu, te sāka strādāt un aktīvi darboties gleznotājs Egons Cēsniņš (1905 - 1978). Mākslinieks ir strādājis lielo valsts pasūtījumu realizēšanā. Viņš ir veidojis vitrāžas LPSR Revolūcijas klubam, Rīgas Jūrnieku klubam, Ventpils vēstures un jūras zvejniecības muzejam, kā arī daudzas vitrāžas ir darinājis citām Padomju Savienības republikām. E. Cēsniņš ir autors milzu figurālai vitrāžai „Zodiaks” (1971) 140 m²

Zeļeņčukas observatorijai Ziemeļkaukāzā (skat. 9.att.). Savā kompozīcijā mākslinieks interpretēja zodiaka zīmju simbolus, kuri no liela attāluma bija saskatāmi labāk, jo mākslinieks bija pareizi aprēķinājis vizuālo efektu distancē. Pētot materiālu ir grūti gūt priekšstatu par vitrāžas mākslas pasūtījumu mērogiem ārpus republikas robežām.

9. attēls. E. Cēsniņš Zodiaks, 1970. gads

Nozīmīgs ir mākslinieka Ludviga Bērziņa (1929) ieguldījums Latvijas vitrāžas mākslas attīstībā un popularizēšanā. Apmēram 90 vitrāžas, sadarbībā ar kombināta „Māksla” vitrāžu darbnīcu, ir izgatavotas Latvijā, Krievijā, Uzbekistānā un Ukrainā. LPSR Kultūras ministrijas ietvaros L. Bērziņš izstrādāja vitrāžu „Sniga sniegi” (3m x 8m), „Ūdenssports” (72 m²) Suhumi Bruņoto spēku sanatorijai 1969. gadā, strādājot kopā ar mākslinieci G. Strautu, veidotas 16 figurālas vitrāžas Taškentas cirka ēkai. Sabiedrisko ēku interjeros tiek komponētas arī skulpturāli apjomīgas un brīvi stāvošas vitrāžas kas vitrāžas mākslai ļāva sasniegt jaunas tehnoloģiskās iespējas – kafējnīcai „Pētergailis” (1981. g. Rīga) (skat. 10.att), restorānam „Rota” (1985. g. Valkā). Piemēram, figurāla, brīvi stāvoša vitrāža tika izgatavota Tērvetes sanatorijas telpām („Tērvete”), dekoratīva un pārlicecinoša savā krāsu sabalansētībā ir vitrāža „Rīga”. Nozīmīga ir arī tematiskā vitrāža „Lielais Tēvijas karš” P. Stradiņa Medicīnas muzejā. Šī vitrāža, kas attēloja tautas vēsturē svarīgus notikumus, bija idejiski pompoza un uztverama galvenokārt kā stājdarbs. Arī neliela izmēra žanra darbi raksturo mākslinieka kompozīcijas prasmi, kā 1972. gadā darinātā vitrāža „Nomale A. Čaka motīvs”.

10. attēls. L. Bērziņš vitrāža kafejnīcai „Pētergailis”, 1981. gads

Gundega Strauta 1960. gadā absolvējusi Rīgas Lietišķās mākslas vidusskolas Stikla mākslinieciskās apstrādes nodaļu, uzskatāma par K. Freimaņa skolnieci. Veidotas dažādas ornamentālas vitrāžu kompozīcijas un figurāli darbi. Ārzemju Mākslas muzejā veidots logs „Vitrāziste” (1975. gads). G. Strautas darbu pastāvīga ekspozīcija apskatāma E. Dārziņa mūzikas vidusskolā, Kalnciema ielā 10/12, iekārtota no 1996. gada.

Sešdesmitie gadi stikla mākslas nozarē ir nozīmīgs laiks tādēļ, ka Latvijas Mākslas akadēmijā pie Lietišķi dekoratīvās mākslas nodaļas tiek nodibināta stikla specialitāte. Līdz ar to tika veicināta stikla mākslinieku sagatavošana, kas būtiski palielināja jaunu vitrāžistu ienākšanu Latvijas mākslā. Būtisku ieguldījumu stikla mākslas attīstībā ir devis A. Vilbergs (1934), kurš 1961. g.- 1963. g. bija stažējies Prāgas dekoratīvi lietišķās mākslas institūtā prof. J. Kaplicka darbībā. Mākslinieks vienmēr ir uzskatījis to par ļoti nozīmīgu laiku savā profesionālajā izaugsmē. Atgriežoties Latvijā A. Vilbergs Latvijas Mākslas akadēmijā iedibina stikla mākslinieciskās apstrādes kursu keramikas nodaļā. Liels plastisko formu meistars, viņš prata radīt interesi par formu un tās apstrādes iespējām arī saviem studentiem (skat. 11.att.). Vēlāk apvienojoties stikla mākslai un keramikai tiek izveidota lietišķi dekoratīvās mākslas nodaļa.

11. attēls. A. Vilbergs vitrāža Valsts filharmonijas koncertzālei, 1973. gads

Interesantas un monumentālas bija S. Bērziņas – Skrauces vitrāžas ar kosmonautu un lidotāju portretiem Lidostas „Rīga” interjerā.

1970. – 1980. gads ir ražīgs posms vitrāžu ražošanā, kurā turpina darboties iepriekšējos gadu desmitos strādājošie mākslinieki un viņu audzēkņi, kuru kompozīcijās būtiska loma ir gleznojuma tehnikai. Tāda ir Inese Lieckalniņa, kura strādā klasiskās vitrāžas tehnikā. No 1970. gada savu darbību sāka darbnīca „Biķeru vitrāžas”, kuras sākotnējā sastāvā darbojās Estere Bormane, Maiga Medne, Inese Stražnova, Kārlis Seisums. 1971. gadā notika pirmā vitrāžistu izstāde Rīgas Doma muzeja krustejā. Ekspozīcija pierādīja, ka mākslinieki ir apguvuši tehnisko meistarību un pieredzi, viņu darbi ir interesanti, meklējumiem un eksperimentiem bagāti. Tās aktīvākie dalībnieki bija mākslinieki, kas sākuši strādāt jau sešdesmitajos gados, viņiem pievienojās jaunākā vitrāžistu paaudze – Leontīne Vasermane, Vija Ūdre, Dace Šeniņa, Maija Romanovska, Maija Ivane, Laima Biševska, Nora Cēsniece (skat. 12.att.), Inita Kārkluvāka, Vilnis Butelis, Eila Vikmane, Tenis Grasis (juniors) (skat. 13.att). Izstāde bija kā apliecinājums, ka stikla mākslas nozarei ir visi priekšnoteikumi pilnveidoties un tālāk attīstīties.

12. attēls. Nora Cēsniece LPSR Akadēmiskā bibliotēka, 1984. gads

13. attēls. Tenis Grasis Pāris, 1992. gads

Deviņdesmitajos gados strauji pieauga privāto vitrāžu darbnīcu skaits, piemēram, J. Kovaļevskas, A. Munkevicās „AM Studija”, A. Kļavnieka darbnīca, kā arī joprojām sekmīgi darbojās „Biķeru vitrāžas”. 1998. gadā tika nodibināts Stikla un mākslas studiju centrs.

1994. gadā Latvijas Mākslas akadēmijā ar Sorosa fonda un kultūras ministrijas atbalstu tika iegādātas stikla kausēšanas krāsnis. Projekta rezultātā jaunie stikla mākslinieki varēja padziļinātāk apgūt stikla mākslas tehnoloģijas un radīt darbus eksperimentālā ceļā. Kopš 2005. gada studiju apmācības procesā tiek iekļautas monumentāli apgleznotas stikla kompozīcijas, kas ir veidotas stikla kausēšanas tehnikās izmantojot stikla apgleznošanas metodes un veidus. Par to liecina bakalaura diplomdarbu skaits, kas ir izgatavoti stikla apgleznošanas tehnikās – 2006. gadā D. Retējumas. 2008. gadā A. Deksne savā darbā izgatavoja trīsdaļīgu stikla gleznojumu. A. Gedule 2010. gadā ar diplomdarbu ”Identitāte” piedalījās Eiropas mākslas augstskolu izstādē ”Staņislav Libensky avard” (skat. 16.att.).

2008. gadā A. Klinstones bakalaura darbs (skat. 15.att.) ieguva augstu vērtējumu, kas veicināja jaunās mākslinieces tehnikasizvēli turpmākajos gados. 2011. gadā diplomande A. Buraka izgatavoja trīs logus Jersikas Sv. Madaliņas (Sv. Magdalēnas) Romas katoļu baznīcai (skat. 14.att). Tā ir krāsaina brīvi plūstoša sakausētu stiklu kompozīcija ar sakrālisižetisku, vienotu kompozīciju. (Tiks rekonstruēti 6 logi).

14. attēls. A. Burakas bakalaura darbs, 2011. gads

Pēc 2000. gada ir izveidota J. Dunovska privātā, karstā stikla darbnīca „Dunovglass”. Veiksmīgi strādā A. Nīmanis firmā „Anangel”. Savās privātdarbnīcās mākslinieces I. Strazdiņa, M. Ģibiete, R. Pekšēna - Neiberga veido darbus vitrāžas un stikla apgleznošanas tehnikās. Radoši un ekspresīvi stikla apgleznošanas tehnikās strādā mākslinieces I. Dūdiņa (skat. 17.att.), E. Vītiņš (skat. 18.att.), S. Utāne, I. Ēmane, I. Audere (skat. 19.att.) un V. Groza.

16. attēls. A. Gedule,
2010. gads

17. attēls. I. Dūdiņa,
2012. gads

15. attēls. A. Klintsone,
2008. gads

18. attēls. E. Vītiņš, 2011. gads

19. attēls. I. Audere, 2012. gads

Mākslas konceptualizācijas ceļš ir jauns virziens arī stikla mākslas attīstībai. Nav vairs būtiski, kā lietot to ko mēs redzam, bet gan lasīt ideju, kura emocionāli, intelektuāli parāda mākslinieka jaunradi vizuālos tēlos, kur stikla tehniskajām iespējām nav būtiska loma. Tā ir nozīmīga tendence pasaules stikla mākslas nozarē. Mūsdienās stikla apgleznošanas tehnika ir

mākslinieciskās izteiksmes veids, kurā, mainoties stikla krāsaino laukumu spēlei, tiek radīta jauna emocionāla telpas noskaņa. Stikls, stikla masa, kam piemīt tāds caurspīdīguma efekts, ar kuru grūti sacensties pārējiem mākslas priekšmetu pagatavošanā lietojamajiem materiāliem, sevī ietver neskaitāmas iespējas stikla mākslas attīstībai.

Latvijas stikla mākslinieki ir kļuvuši par līdzvērtīgiem partneriem mākslas starptautiskajā apritē. Latviešu stikla mākslai, kuras vēsturiskā bāze ir salīdzinoši niecīga, sociālpolitisko pārmaiņu laiks ir izrādījies, nevis ārdošs, bet dzīvinošs.

Literatūra un avoti

1. Audere, I. (2004). *Stikla glezniecība Latvijā*. Promocijas darbs Mākslas doktora grāda iegūšanai. Rīga.
2. Brancis, M. (2005). *E. Cēsnieks*. Rīga: SIA Madris.
3. Cielava, S. (1981). *Kārlis Frreimanis*. Rīga: Zinātne.
4. Dirveiks, I. (1995). Dannenšterna nama logi, restaurācijas problēmas//Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis.
5. Freimanis, K. (1970). *Mūsu sadzīves skaistumam*. Rīga: Liesma.
6. Barkāns, G. (1971). *Vitrāžas Doma pagalmā*. Literatūra un Māksla. 31. jūlijs.
7. Grasis, T. (1979). *Latviešu vitrāža*. Rīga: Liesma.
8. Lāce, R. (1988). *Par metodes būtību Eduarda Kalniņa daiļradē. Latviešu tēlotāja māksla*. Rīga, Liesma.
9. Pujāts, J. (1962). *Mūsu vitrāžas plaukumam*. Māksla. Nr.1., 8. – 11. lpp.
10. Sturme, B. (2009). *Mūs pazina kā "lietišķos"*. Rīga: Neputns.